

Atif Kujundžić

Soko grad kao palimpsest za rekonstrukciju pamćenja o Bosni

Osim *imena* i *živog konteksta* koji više o njemu svjedoči nego što to ime pronosi, Bosni su dovedeni u pitanje svi oblici kontinuiteta opstojnosti. Pokušaji svojatanja Bosne, posežu i za prisvajanjem *živog konteksta* odrednicama o *hrvatskom cvieću* i *srbima muhamedanske vere*. Fašistoidno *velikodržavlje* bosanskih susjeda nije se ustezalo od genocida prema *živoj supstanci* koja se po Bosni *imentuje*. Čak, genocidi nad bošnjačkim narodom imaju kontinuitet i predstavljaju konstantnu odliku i oblik njihovoga fašističkog posezanja za Bosnom. No, Bosna, kao i njezin *živi kontekst*, opstaje u svim okolnostima, usprkos nastojanjima svojih neprijatelja i njihovoj trajnoj želji da je nema. U posljednjem, izdajom i agresijom Bosni i Hercegovini nametnutom ratu, ta tendencija pretvorila se u *anam njihovu* strašnu frustraciju i izbezumljenost. Može se reći da je bezumlje doseglo kulminaciju u zločinačkom divljanju nad bespomoćnim bošnjačkim življem. Mada ih Bosna svom opstojnošću i svojim kulturnim bićem kao najsnažnijom odrednicom bitno čini, po obustavljanju ratnih dejstava izdajnici Bosne krenuli su u njezinu svekoliku kulturnu dezintegraciju. Tako su stigli do ogoljavanja fašističko-zločinačke suštine svojih nauma i projekata, kao svekolikog bezizlaza u koji su zapali.

Prirodno, tako su stigli do stanja u kojem sami sebi ne smiju i ne mogu pogledati u lice. Nisu ni osjetili, da istim nemilosrdjem s kojim su napali svoje komšije, duboko i bespovratno razgrađuju sopstveni kulturni i nacionalni habitus. Bjelodano je, da su susjedi Bošnjaka duboko nesretni narodi čiji težišni i vodeći dio kontinuirano proizvodi nesreću, čak tragičniju po sebe, nego po Bosnu i Bošnjake prema kojima i ne kriju zle namjere.

Povodom

Atif Kujundžić
Soko grad kao palimpsest za rekonstrukciju
pamćenja o Bosni

Dr. Omer Ibrahimagić
Obilježavanje narodnog i državnog
identiteta u Bosni i Hercegovini

Kalendar obilježavanja značajnih događaja
na nivou opštine Gračanica

Beščutnost i bezobzirnost prema Bosni tako se manifestira retrogradnom po svoje nositelje. Oni prestaju biti Bosanci, mada im je Bosna *jedina domovina*. Oni, nemaju moći ni načina, da postanu nešto drugo. Tako postaju *ništa*, ili gore od toga: puk instrumentaliziran protiv samoga sebe, opaka bolest koja se protivi opstojnosti sopstvenog naroda, a susjedima ugrožava mir. Naime, Bosni, očito je, ne mogu nauditi. Pa, Bosna je nadživjela sve svoje neprijatelje od 6-e do 9-e godine n. e. - *batonski ustanak* ilirskih plemena Bosne protiv Rimljana i vladavinu rimskog carstva, da ne pominjemo tragove života na ovom prostoru koji sežu i 10.000 godina p. n. e. Bosna je imala puno neprijatelja i više nego što o tome možemo imati predstavu. Čak, ustvrdit ćemo: Što ima više neprijatelja, opstanak Bosne je izvjesniji! Očigledniji! Napadajući Bosnu oni je potvrđuju, mada vole reći kako je *nema*. A Bosna je kao Vječnost. Da bi se krenulo ispočetka, od *nemanja* Bosne, trebalo bi da ostanemo bez pamćenja! E, to je moguće tek nakon Kijameta koji ne možemo preživjeti. Neprijatelji Bosne opstaju kao sopstveni nonsens.

Dakle, zbivanja, koja u kontinuitetu produciraju fašističke ideje o velikodržavljstvu bosanskih susjeda, zle namjere i bezobzirnost prema Bosni i njezinom *živom kontekstu*, neovisno o nacionalnom i konfesionalnom predznaku, imaju štetne posljedice u biću konstitutivnih naroda koji Bosnu uistinu čine. Događaji s negativnim predznakom, čine pustoš u njihovoj svijesti o pomenutom kontinuitetu. To što opstaje usprkos svemu i čega su nam puna usta kad kažemo: *Bosna*, prije svega je *kulturnocivilizacijski amalgam zajedničkoga života pod bosanskim nebom*. Pokazalo se da je ta tekovina vrijednija i trajnija od svih, jer Bosnu čini stvarnom i u vremenima kad bosanski *vladari* i političari nemaju saglasnost ni o jednom za nju bitnom pitanju: kad joj je uništena privreda, kad joj ne postoje granice, kad umjesto sebe ima nekakve entitete, kad...

Nastojanje da se pozitivan predznak kontinuiteta bosanskog zajedničkog života saču-

va, produži i osnaži kao nukleus i generator karakteristične pozitivne energije koja istinski jeste Bosna, podrazumijeva i pokušaje, da se veće i manje *praznine* i *rupe* u njemu objasne, obasjaju, ispune dokazima i rekonstruiraju, da se kontinuitet pamćenja i svijesti o državi Bosni i Hercegovini što cjelovitije uspostavi i ojača u razumu njezinih građana.

Ako prihvatimo maksimu prema kojoj je: *kultura jedina opća historija čovječanstva*, prihvatit ćemo i da ja taj posao moguće kvalitetno obaviti jedino u kulturi i njoj primjerenim sredstvima. *GRAČANIČKI GLASNIK*, časopis za kulturnu historiju, nastoji obaviti dio tog posla. Pošteno i beskompromisno, jer je svjestan svoje uloge i pozicije, jer mu je stalo do Bosne.

Shvatajući tu mogućnost kao magistralni pravac na kome se brane pozitivne kulturnocivilizacijske tekovine zajedničkog življenja kao suština Bosne Hercegovine, sve više je subjekata koji se uključuju: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, najznačajniji intelektualci i autori iz redova sva tri konstitutivna naroda. Sretna okolnost po Bosnu je da se to događa u nivou njezinoga kulturnog bića. Naime, banalno političko je ionako već razgradilo i uništilo sve što se razgraditi i uništiti da i može. Kažemo to s prijezirom i bez distance.

Nedavno, u izdanju sarajevske *Svjetlosti*, pojavila se neugledna, ali dragocjena knjiga prof. dr. Enesa Kujundžića: *REKONSTRUKCIJA PAMĆENJA, bibliografija Bosne i Hercegovine i svjetski bibliografski izvori*. Lijepo je razumjeti, da ova knjiga, po obimu nevelika, ali po nijetu i sadržaju upute za one kojima je stalo do Bosne i Hercegovine predstavlja *svjetlost eona* za ovo tlo. Da nudi nepobitne činjenice kao argumente njezine opstojnosti.

Kolektivno pamćenje svakoga naroda od vitalne je važnosti za očuvanje njegovog kulturnog identiteta, a dokumentarno naslijeđe, pisano ili štampano, predstavlja dio tog pamćenja. To naslijeđe je, međutim,

krhko. O tome najuvjerljivije svjedoči slučaj Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine razorene u artiljerijskom nastupu 25./26. augusta, 1992. godine. Dragocjeni dokumenti, unikatni rukopisi i štampane knjige, čitave zbirke i pojedini arhivi zauvijek su nestali u plamenu - piše prof. dr. Enes Kujundžić u predgovoru ovoj knjizi.

Dakle, neprijatelji Bosne znaju gdje treba udariti! Zar je Bosancima i prijateljima Bosne teško shvatiti šta trebaju da štite i brane kao same sebe i svoju suštinu? U trenutku kad dušmani Bosne misle da su postali nešto drugo, kulturna historija otčitava njihov neljudski, izdajnički i rušilački trag u kulturnom biću Bosne i na njezinom plemenitom liku. Naime, ta vrsta kontinuiranog, mazohističkog i samoubilačkog bezumlja koje manifestiraju neprijatelji Bosne, strana je razumu. Pa, po čemu ih uopće, budućnost Bosne može pamtiti?!

Zato; kako zemlja Bosna - *zemljica jedina na kugli zemaljskoj* - što bi rekao pjesnik Jusuf Begić, rahmetli - u svojoj poznatoj poemi *BOSNA*; tako i njezin živi kontekst, iskrzanog su sjećanja i pamćenja, koje rijetko seže dalje od srednjeg vijeka. Tome je posebno kumovala nacionalistička i naciokratska kratkovidost koja je svoje najdalje domete uvijek vidjela samo do vrha svoga nosa, odnosno u razgradnji Bosne. Istodobno, to je mjera i ogledalo ukupne nemoralnosti njihovih zločinačkih nauma i koncepata. Naravno, to je i mjera njihovog nesuvislog i suicidalnog odnosa prema samima sebi i svojoj suštini. Slika njihove svekolike bezobzirnosti.

Nastojanje *GRAČANIČKOG GLASNIKA*, da nam u svom jedanaestom broju cjelovito rekonstruira dio sjećanja i svijesti o Bosni naslanjanjem i uspravljanjem uz srednjevijekovni grad SOKO, formiranjem istoimene *asocijacije - Fondacije* i dugoročnim programiranjem aktivnosti i sadržaja njegove afirmacije, na istom je tragu *jedine nam i plemenite*. Naime, Soko predstavlja takvu vrstu

baštine i to je svekoliki i najviši smisao njegove gradnje: da uspravan traje. Po sebi i u nama samima. Da tako, kao svojevrstan simbol Bosne opstane. Da je svojim prisustvom i u najtežim vremenima snaži. Svodenje ovog krupnog pitanja na akciju *GRAČANIČKOG GLASNIKA* kao časopisa za kulturnu historiju, predstavlja dokaz o iznimno, kulturno i kulturološki osnaženoj svijesti Bošnjaka koja djeluje u pravo vrijeme i na pravom mjestu, u odgovarajućem smjeru i adekvatnim sredstvima: snagom i uvjerljivošću kulturnih činjenica, tj. onih argumenata čija se vrijednost ne da odricati. Oslonac *GRAČANIČKOG GLASNIKA* na saradnike kakav jeste prof. dr. Omer Ibrahimagić, prof. dr. Salih Kulenović, prof. dr. Salih Jaliman, prof. dr. Galib Šljivo, prof. dr. Asim Halilović, Mina Kujović, Sadik Šehić i dr. i njihove radove, ali i na energiju i istraživački nerv mladih ljudi kakav je student historije Edin Šaković, cijelu zamisao izvodi izvan prostora i upita o načinu, sadržaju, formi i smislu - jer, upravo to je tu.

GRAČANIČKI GLASNIK - časopis za kulturnu historiju, omogućava nam da svojim očima vidimo kako se Bosna i Hercegovina pred nama razmatra kao *palimpsest*. Kao na ekranu vidimo, kako su silni dolazili da slica Bosne i Hercegovine kao sa papirusa *sastružu* sve što nisu oni sami, e da bi sebe upisali. Vidimo i kako su gubili snagu u tom ružnom pregnuću. A znamo, papirusi su strugani da bi se na njima iznova pisalo sve do časa u kojem bi i posljednji zapis bio uništen bez rezona, jer bi bio uništen i papirus. Tako je papirus postajao *palimpsest*. Tada je smotan u rolnu i odlagan u grobnicu ili piramidu. A *palimpsest*, kažu, čuva i tajnu i smisao svih prethodnih zapisa.

U netom minulom ratu, Bosna je zahvaljujući Bošnjacima organiziranim kao Armija R BiH, postala *palimpsest*. Ili, zadnji zapis koji će Bosnu sačuvati zauvijek. Jer, *palimpsesti traju vječno!* U toj slici su i Gračanica i Soko.

22. Safer, 1422. h. g.
15. 05. 2001. godine